

1. ΘΕΜΑ

Η διάκριση οριστικής-υποτακτικής

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

[Χρόνος] – [Όψη]	ΕΓΚΛΙΣΗ			
	ΟΡΙΣΤΙΚΗ		ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	
	απλοί τύποι	με το <i>θα</i>	με το <i>να</i>	με το <i>ας</i>
[-παρελθ][+συνοπτ]	<i>γράφω</i>	<i>θα γράφω</i>	<i>να γράφω</i>	<i>ας γράφω</i>
[-παρελθ][+συνοπτ]	<i>γράφω</i>	<i>θα γράψω</i>	<i>να γράψω</i>	<i>ας γράψω</i>
[+παρελθ][+συνοπτ]	<i>έγραφα</i>	<i>θα έγραφα</i>	<i>να έγραφα</i>	<i>ας έγραφα</i>
[+παρελθ][+συνοπτ]	<i>έγραψα</i>	<i>θα έγραψα</i>	<i>να έγραψα</i>	<i>ας έγραψα</i>
[-παρελθ][+συντελ]	<i>έχω γράψει</i>	<i>θα έχω γράψει</i>	<i>να έχω γράψει</i>	<i>ας έχω γράψει</i>
[+παρελθ][+συντελ]	<i>είχα γράψει</i>	<i>θα είχα γράψει</i>	<i>να είχα γράψει</i>	<i>ας είχα γράψει</i>
	δείκτης άρνησης: <i>δεν</i>		δείκτης άρνησης: <i>μην</i>	

3. ΕΠΠΕΛΟ-ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ

Από Α ΚΕΓ και 1 ΕΚΠΑ

4. ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΓΝΩΣΗ

Σχηματισμός τύπων του ρήματος

Ενεστωτικό – αοριστικό θέμα

5. ΠΙΘΑΝΑ ΛΑΘΗ

(α) Λάθη σχηματισμού, ως προς την επιλογή ή τη σειρά των σχετικών δεικτών.

(β) Λάθη κατανόησης της σημασίας εξαιτίας εσφαλμένων αντιλήψεων ή υπεργενικεύσεων σχετικά με το περιεχόμενο των σχετικών διακρίσεων (του τύπου «η οριστική αναφέρεται στο πραγματικό», «η υποτακτική είναι έγκλιση του μη πραγματικού» κ.ο.κ.).

(γ) Αδυναμία επιλογής του σωστού τύπου στο κατάλληλο περιβάλλον.

6. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Η διάκριση οριστικής-υποτακτικής όπως παρουσιάζεται στον πίνακα παραπάνω βασίζεται τυπικά στην επιλογή και τη θέση του δείκτη της άρνησης (κατά Βελούδη & Φιλίππακη-Warburton 1983) και έχει σημασιολογικό περιεχόμενο διακριτό κυρίως στις χρήσεις των σχετικών τύπων σε κύριες προτάσεις (Τσαγγαλίδης 2002): Οι κύριες προτάσεις με κάποιον τύπο της οριστικής αποτελούν εμφανώς προτάσεις κρίσης, ενώ οι κύριες προτάσεις με κάποιον τύπο της υποτακτικής αποτελούν, εξίσου εμφανώς, προτάσεις επιθυμίας.

Το ότι ο τύπος *γράφω* δεν εμφανίζεται σε κύριες προτάσεις δεν έχει να κάνει με κανένα χαρακτηριστικό έγκλισης, αλλά αντίθετα δικαιολογείται ανεξάρτητα, με βάση τα χαρακτηριστικά χρόνου και όψης που φέρει (Tsangalidis 1999 – βλ. και σχετικό δελτίο). Από θεωρητικής πλευράς είναι «σοβαρό λάθος» να αναφέρεται ως τύπος της υποτακτικής (Φιλίππακη-Warburton 1992: 28) και πρακτικά δεν κερδίζουμε τίποτε. Αντίθετα, με το *να* τον ονομάσουμε – παραδοσιακά – «υποτακτική αορίστου», χάνουμε όλες τις παραπάνω χρήσιμες γενικεύσεις. Εξάλλου, ο όρος «υποτακτική χωρίς το *να*» που επιχειρεί να συμβιβάσει την παραδοσιακή και την πιο σύγχρονη άποψη, είναι παραπλανητικός, καθώς όλοι οι τύποι της απλής οριστικής *θα* μπορούσαν να περιγραφούν ως «υποτακτική χωρίς το *να*»: όχι μόνο ο τύπος *γράφω*, αλλά και οι τύποι *γράφω*, *έγραφα*, *έγραψα*, *έχω γράψει*, *είχα γράψει* – αφού ο καθένας τους μπορεί να αποτελεί τμήμα της υποτακτικής με το *να* (βλ. και Σπυρόπουλος & Τσαγγαλίδης 2003).

7. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Κατά την προοδευτική εκμάθηση των διαφόρων ρηματικών τύπων η επιλογή της ονομασίας τους ίσως δεν είναι ιδιαίτερα σημαντική. Σε προχωρημένα επίπεδα όμως, εκεί που μπορούμε να απαιτήσουμε από τους μαθητές κάποιες μεταγλωσσικές γενικεύσεις επίγνωσης του γραμματικού συστήματος, είναι απαραίτητο να παρουσιαστούν οι σχετικοί τύποι με τρόπο που να αναδεικνύει τις σοβαρές ομοιότητες και διαφορές τους, τόσο τυπικά όσο και σημασιολογικά.

Με άλλα λόγια, ακόμα κι αν οι μαθητές έχουν κατακτήσει τον τύπο *γράφω* με την ονομασία «υποτακτική αορίστου» είναι χρήσιμο να γίνει κάποια στιγμή η γενίκευση ότι αυτή η λεγόμενη υποτακτική αορίστου από μόνη της ανήκει στο τυπικό παράδειγμα της οριστικής. Ήδη όμως, υπό την πίεση των θεωρητικών εξελίξεων αλλά και εξαιτίας των ίδιων των εμπειρικών δεδομένων (με προφανέστερο όλων τη συμπεριφορά της άρνησης), σε πολλά εγχειρίδια ο τύπος *γράφω* δεν αναφέρεται πλέον ως τύπος της υποτακτικής.

Πάντως, πέρα από τα δεδομένα της άρνησης, η διάκριση οριστικής-υποτακτικής μπορεί να είναι χρήσιμη στη διδασκαλία και την εκμάθηση της γλώσσας μόνο με την αντιστοίχισή της με τη σημασιολογική-πραγματολογική διάκριση μεταξύ προτάσεων κρίσης-επιθυμίας (βλ. δελτία σχετικά με τη χρήση του *ας* και του *να* σε κύριες προτάσεις). Και προφανώς, η εμφάνιση οποιουδήποτε τύπου της οριστικής (με την έννοια του πίνακα παραπάνω) σε κύρια πρόταση την καθιστά πρόταση κρίσης, ενώ αντίθετα όλοι οι τύποι της υποτακτικής την καθιστούν πρόταση επιθυμίας. Η διάκριση μπορεί να γίνει σαφής με απλές ασκήσεις μετατροπής.

8. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΣΥΝΑΦΗ ΘΕΜΑΤΑ

ΓΓ40: Όψη του ρήματος

ΑΤ55: Η σειρά των στοιχείων του ρηματικού συνόλου

ΜΠ1: Δείκτες άρνησης: *όχι, δεν, μην*

ΓΓ27: *ας* + ρηματικός τύπος

ΑΤ16: Συνδυασμοί του *να* σε κύριες προτάσεις

9. ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Γλωσσικές Ασκήσεις: 250-259, 267, 271, 274-283, 285, 287-293, 297, 311, 321-327, 330, 336, 354-368, 459-462, 487-489, 499-500.